

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

אשה שהלק על ציפורניה התחיל להתקלף, כיצד תיטול את ידיה בשבת כשרוצה לאכול לחם?

ישנו דין בהלכות נטילת ידים⁵ שאסור שתהיה חציצה ע"ג היד. אך יש בזה חילוק, שאם החציצה היא על רוב היד, אפילו אם אין האדם מקפיד ע"ז, ה"ז חוצץ וצריך להסיר זאת לפני הנטילה. אך אם החציצה רק על מיעוט מן היד, אם אינו מקפיד ע"ז אין זה חוצץ, אבל אם הוא מקפיד ע"ז ה"ז חוצץ.

בדרך כלל אשה מקפידה שלא להשאיר על ציפורניה לק שהתחיל להתקלף, וא"כ אפילו שהלק הוא רק על ציפורניה שזה מיעוט מן היד, ה"ז חוצץ⁶ וא"א ליטול כך ידיים.

אמנם, כבר למדנו שלהסיר את הלק הזה בשבת יש בזה חשש איסור מחיקה. ולכן אשה שיש לק על ציפורניה, תקפיד לבדוק לפני שבת את הציפורניים, שיהיו או צבועות היטב בלק, או להסירו לגמרי. ואם מצאה בשבת שהלק שעל ידיה התחיל להתקלף, תעשה שאלת חכם.

מדוע מותר לאכול מאכלים אדומים בשבת הרי זה צובע את השפתיים?

בשר"ע⁷ כתב שהאוכל תותים או שאר פירות הצובעים, יזהר לא ליגע בידי המלוכלכות מצבע הפרי בבגדיו, משום שהוא צובע את בגדיו. וכתב שם המ"ב⁸, שכל חשש השר"ע הוא שלא יגע בבגדיו, אבל מה שפניו וידיו נצבעות בעת

האם מותר לאשה להתאפר בשבת?

איסור "צובע" הרי הוא מכלל ל"ט אבות מלאכה האסורות בשבת מן התורה, הצביעה היתה נעשית בצמר שממנו נעשו אח"כ הבגדים, צביעת עור האדם ג"כ אסורה, אך אינה אסורה מדאורייתא, שמן התורה אין איסור צביעה על עור האדם, אבל עכ"פ איסור מדרבנן יש בזה¹.

ומשום כך, אשה הנותנת סומק על פניה, או אפילו אבקת פודרה, הרי היא עושה צביעה בפניה, והדבר אסור².

איסור זה כולל כל סוגי האיפור למיניהם, כגון אודם לשפתיים [ובזה יש אף איסור דאורייתא של ממרח], ורימל (מסקרה) לריסים, וכן נתינת לק על הציפורניים.

ויש לדעת, שהאיסור הוא אף באיפור שצובע את העור בגוון הטבעי שלו, ולא רק כשמשנה את צבע העור, משום שסוף סוף הדבר מוסיף צבע טבעי לעור, או נותן לו ברק וכדו'³.

האם מותר לאשה להסיר בשבת איפור מפניה או לק מציפורניה?

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל⁴ חושש לאיסור מוחק בהסרת הלק מן הציפורניים וכדו', משום שזה מחיקה ע"מ לצבוע אח"כ עוד פעם. ומשום כך אשה שיש לה איזה צורך חשוב להסיר את הלק וכדו', תעשה שאלת חכם.

⁵ סימן קס"א ס"א.

⁶ ואפילו אם כרגע אין לה זמן להוריד זאת וכדו', כיון שסוף סוף כוונתה להוריד זאת הרי זה חוצץ.

⁷ סימן ש"כ סעיף כ'.

⁸ ס"ק נ"ח.

¹ סימן ש"ג מ"ב ס"ק ע"ט.

² שר"ע סעיף כ"ה.

³ שמירת שבת כהלכתה ח"א פרק י"ד סעיף

⁴ שמירת שבת כהלכתה תיקונים ומלואים על פרק י"ד הערה ע"ט.

האכילה, אין בזה חשש. והטעם, מפני שאין איסור צביעה אלא בדבר שדרכו לצבוע.

ולכאוף, לפי"ז אשה שדרכה לצבוע את שפתיה, צריך היה לאסור עליה אכילת דברים הצובעים את שפתיה, שהרי דרכה בכך. אמנם נראה, שאף לאשה הדבר מותר, מפני שדרכה של האשה לצבוע את שפתיה באופן מדויק ואחיד, ועל ידי אכילת מאכל אדום נצבע גם העור שלמעלה מן השפתיים, והצביעה לא נעשית בצורה אחידה, וא"כ זה נחשב כדבר שאין דרכו בכך, ומותר.

יש לי שערות בראש שמפריעות לי מאד, האם מותר להורידם בשבת?

תלישת שערות בשבת אסורה משום מלאכת "גוזז". מלאכה זו יש בה אופנים האסורים מדאורייתא, מהם שהעושה אותם בשוגג חייב חטאת ובמזיד חייב כרת, ומהם שאין בהם חיוב אלא איסור בלבד. ויש בה אופנים שאסורים רק מדרבנן, ויתבאר להלן.

הנה כל מלאכות שבת נלמדו מהמלאכות שנעשו במשכן. ונחלקו הראשונים⁹ במה הייתה נעשית מלאכת "גוזז" במשכן, דעת התוספות שמלאכת גוזז הייתה נעשית בגזיזת הצמר מהכבשים בשביל הצורך בצמר. ולפי"ז, התולש מראשו, אם תולש אותם בשביל שצריך את השערות [כגון למוכרם וכדו'], הרי זה ממש כעין המלאכה שנעשתה במשכן, ואסור מדאורייתא לכו"ע. אבל אם תולש את השערות רק בשביל שלא רוצה אותם על ראשו, א"כ זוהי מלאכה שאינה צריכה לגופה, [צריכה לגופה – תלישה לצורך השערות, שאינה צריכה לגופה – תלישה שלא לצורך השערות עצמן], והדבר תלוי במחלוקת שהביא השו"ע¹⁰ אם מלאכה שאינה צריכה לגופה אסורה מן התורה או רק מדרבנן.

דעת הריב"ש, וכן הוא פסק השו"ע¹¹, שמלאכת גוזז הייתה נעשית במשכן לצורך העורות [כגון בעורות תחשים] לנקותן מן הצמר שעליהן. ולפי"ז, אף שתולש שערות כשאין צורך להם, אלא בשביל שהדבר מפריע לו על ראשו, יש בזה איסור מדאורייתא לכו"ע, שהרי לזה הייתה נעשית המלאכה אף במשכן.

⁹ ראה כ"ז בביאור הלכה סימן ש"מ ד"ה וחיוב.

¹⁰ סימן שט"ז סעיף ח'.

¹¹ ר"ח רמב"ם ה"ל ע"ש.

האם גם גזירת שיער אחת אסורה מן התורה?

ישנו חילוק בין הגוזר שתי שערות לגוזר שיער אחת בלבד. שחיוב כרת או חטאת יש רק בגזירת שתי שערות, אבל בגזירת שיער אחת אין חיוב¹². אך עכ"פ ישנו איסור מן התורה אף בגזירת שיער אחת¹³.

אמנם, כ"ז בגוזר סתם שיער מראשו, אבל שיער לבנה מתוך שערות שחורות או להיפך, אף בשיער אחת יש חיוב כרת או חטאת¹⁴. והטעם, מפני שבאופן זה הוא מקפיד אפילו על שיער אחת, שלא יהיה נראה כאדם זקן וכדו', וע"כ זה נחשב למלאכה אף בשיער אחת¹⁵. (ועי' להלן שזה אסור מן התורה אף בתולש ביד).

וצריך לדעת, שלגבר יש איסור להוציא שיער לבנה מתוך שחורות או להיפך, אפילו ביום חול. והטעם, משום איסור "לא ילבש גבר שמלת אשה", דהיינו שאסור לגבר להתייפות כמו אשה, ודבר זה דרך נשים להקפיד בזה להתנאות¹⁶. [ובכל אופן כשגבר רוצה להוציא שערות לבנות מתוך שחורות לצורך איזה דבר, עליו לעשות שאלת חכם].

האם ישנו הבדל בין תלישת השיער לגזירתו במספרים?

איסור הסרת שיער בשבת ישנו בין אם גוזר את השיער בכלי ובין אם תולשו ביד¹⁷. אך ישנו חילוק בזה, שכל מה שכתבנו לעיל שיש איסור מן התורה בגזירת שיער, זה דווקא כשגוזר את השיער בכלי, משום שכך הוא הדרך להסרת שיער. אבל תלישת שערות ביד אינה אסורה אלא מדרבנן, שאין זה הדרך להסרת שיער¹⁸.

אמנם המסיר שיער לבן מתוך שערות שחורות או להיפך, יש לו איסור מן התורה אף בתלישת השיער ביד, משום שכך הוא הדרך להסיר זאת ביד¹⁹.

¹² שו"ע סימן ש"מ סעיף א'.

¹³ מ"ב ס"ק ג' [והטעם, מדין חצי שיעור שאסור מן התורה].

¹⁴ שו"ע שם.

¹⁵ מ"ב ס"ק ד'.

¹⁶ שו"ע שם.

¹⁷ שם.

¹⁸ מ"ב ס"ק ב'.

¹⁹ ביאור הלכה ד"ה אפילו באחת.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il